

FACIT ORDKUNSKAP, år 6

KROPPEN HAR TUSEN SPRÅK **A**

A. Prefix

o-	oro otroligt obehag osannolikt olika
miss-	missbelåtenhet misstycke missnöje
van-	vantrivsel vanmakt vanvördnad
anti-	antipati
för-	förtvivlan, förvirring, förnöjsamhet
ut-	uttrycksfulla, utmattning
till-	tillit

B. Prefix + grundord = nytt ord

1. omänsklig	7. ohederlig	13. missanpassad
2. vanvettig, ovetting	8. otrolig	14. misslyckas
3. misstolka	9. onormal	15. vanära
4. vanvård	10. missbruk	16. otro, misstro, vantro
5. vanstyre	11. misströsta	17. ovanlig
6. missköta, vansköta	12. oljud, missljud	18. osämja, missämja

KROPPEN HAR TUSEN SPRÅK **B**

A. Antonymer = motsatsord

1. instabilt
2. antikroppar
3. inkonsekvent
4. intolerant
5. antirökkampanj
6. missmodig
7. inkompetent

B. Mera prefix

1. *Monolog* är ett samtal man har med sig själv.
2. Verkyget *polygrip* kan ställas in i många lägen.
3. Ett *multinationellt* företag finns i många länder.
4. Ett *monotont* arbete är enformigt.

5. En person med *multihandikapp* har många handikapp.
6. En utställning som kallas *biennial* hålls vartannat år.
7. Ett företag som har *monopol* på en vara har ensamrätt på försäljningen.

MITT LIVS NOVELL **A**

A. Suffix-jakt

Mitt författarskap inleddes då jag drabbades av min första förälskelse. Skulle just fylla fjorton och var dödligt kär i Hanna. Hon förblev ovetande och fick alltså aldrig kännedom om min lidelsefulla passion. Det var uppenbart att jag inte hade en chans och därför var jag pessimistisk från början. I hemlighet skrev jag då en handfull noveller om mig och Hanna, där hon och jag delade många trevliga upplevelser. Detta ”förhållande” blev nu inte så varaktigt, men det fick mig att upptäcka glädjen i att skriva, och mitt goda förhållande till pennan har funnits kvar under alla år som gått.

Jim T Parker, författare

B. Bilda ord med suffix

1. rol/ig, knas/ig, bus/ig, rand/ig, rut/ig, prick/ig, blomm/ig, dukt/ig, dålig/ig, präkt/ig
2. tänk/a, skriv/a, let/a, hitt/a, köp/a, sälj/a, funder/a, bak/a, cykl/a, paddl/a, upptäck/a
3. lär/are, mur/are, snick/are, rörmok/are, författ/are, trän/are, skomak/are, trädgårdsmäst/are

C. Bilda ord

1. mål/ning, mål/ningen, mål/ningarna, mål/a, mål/ade, mål/at, mål/are, mål/eri
2. berätt/a, berätt/ade, berätt/at, berätt/else, berätt/elserna, berätt/are, berätt/aren
3. skriv/a, skriv/are, skriv/else, skriv/elser, skriv/ning, skriv/ningar, skriv/erier
4. läs/a, läs/te, läs/t, läs/are, läs/ning, läs/ningen, läs/bar, läs/lig
5. författ/a, författ/are, författ/ade, författ/at, författ/ning, författ/arinna

MITT LIVS NOVELL **B**

A. Adjektiv och substantiv blir verb

1. rasta, bolla, lugna, grilla, hungra, diska, ruttna
2. blekna, ljusna, kallna
3. spionera, debutera, balansera, figurera

B. Verb och adjektiv blir substantiv

1. snällhet, dövhet, mjukhet, stygghet
2. sjukdom, ungdom, lärdom
3. ändring, segling, vandring, träckling
4. spelning, fäktning, betalning, simning

C. Substantiv och verb blir adjektiv

1. svinaktig, slösaktig, varaktig (lögnaktig)
2. bäddbar, hållbar, tvättbar
3. kostsam, pinsam, vilsam, arbetsam,
4. skäggig, molnig, smutsig, busig, svinig
5. begriplig, vanlig, skamlig, huslig, molnig
6. dansk, japansk
7. förrädisk, egoistisk, optimistisk

SKRUVADE SKRÖNOR A

A. Svåra ord

1. handvård
2. påverka i smyg, fiffla
3. uppdrag
4. instruktionsbok
5. fulltalig
6. pryl, grej
7. hantera, styra
8. mångtalig
9. för hand
10. programförklaring
11. cirkusarena
12. fel, krångel
13. personal, besättning
14. textilvaror
15. så långt tillbaka man kan minnas

SKRUVADE SKRÖNOR B

A. Gemensamma ljud

Luftigt och rörligt	Tungt och osmidigt
Larvigt och lätt	Högljutt och gapigt
Slarvigt och snabbt	Hårt och bestämt
Enformigt och pipigt	

B. Gnetta på

1. klabb
2. flöjel
3. strul
4. skrodera
5. flock
6. fjompig
7. bjäfs
8. gnöla
9. gno
10. strikt

***DET STOD I TIDNINGEN* A**

A. Tidningspråk

1. boven i dramat
2. ha bra på fötterna
3. smärtgränsen är nådd
4. ge fel signaler
5. sätta ner foten
6. hamna på kartan
7. i nuläget

B. Initialord

1. RK
2. LO
3. SAF
4. KP
5. ABF
6. WHO
7. ICA
8. AB
9. HD
10. STF
11. IKEA
12. SMHI

DET STOD I TIDNINGEN B

A. SMS = Short Message Service

1. compact disc
2. water closet
3. disc jockey
4. United States of America
5. personal computer
6. music television

B. Känner du igen initialorden?

1. Förenta nationerna
2. informationsteknik
3. Barnens rätt i samhället
4. Sveriges Television
5. Sveriges Radio
6. Svenska Akademiens Ordlista
7. Svenska kronor
8. Television
9. Europeiska unionen
10. Statens Järnvägar
11. Barnbördshus
12. Riksförbundet för sexuell upplysning

GLÄDJE, MOD OCH HOPP A

A. Barnkonventionen

Rätt rad: 9, 8, 7, 3, 2, 10, 1, 5, 6, 4

B. Idiomatiska uttryck

1. Vakna på fel sida.
2. På rak arm.
3. Köpa grisen i säcken.
4. Lägga rabarber på något.
5. Känna någon på pulsen.
6. Ta sig vatten över huvudet.

7. Ha hjärtat i halsgropen.
8. Börja på ny kula.
9. Dansa efter någons pipa.

GLÄDJE, MOD OCH HOPP B

Hoppets stjärna

1. ungefär
2. leva på
3. olika
4. oftast, för det mesta
5. farlig, farofyllt
6. för dåligt betald
7. inbegripa, inräkna
8. och så vidare
9. laglig
10. anvisa, ”utlämna”
11. lömsk, förrädisk
12. förtroende
13. olaglig
14. finns
15. handla, göra
16. från området, platsbestämd
17. fri
18. hjälp
19. uppfattning
- 20 förebyggande

SVÅRA VAL A

A. Antonymer eller synonymer?

1. ANTONYM
2. SYNONYM
3. SYNONYM
4. SYNONYM
5. ANTONYM

6. ANTONYM
7. SYNONYM
8. ANTONYM
9. SYNONYM
10. SYNONYM
11. SYNONYM
12. SYNONYM

B. Betydelsen är viktigast

1. ansenlig
2. ankomma
3. godtrogen
4. heterogen
5. förebyggande
6. verbal
7. inhuman
8. rättskaffens
9. attityd
10. eloge
11. erkänna
12. diffus

SVÅRA VAL

B

A. Välj rätt

1. byråkratisk	Hennes språk var stelt och formellt.
2. distra	En gång la pappa sina glasögon i kylan.
3. diskret	Hon smög tyst in i biosalongen.
4. intensiv	I maj hade vi prov nästan varje dag.
5. allmän	Parken var öppen för alla.
6. orealistisk	Våra vilda planer blev aldrig verklighet.
7. inaktuell	Det fanns inte längre något intresse för frågan.
8. lojal	Axel ställde alltid upp och var pålitlig.

B. Från hörn till hörn

1. DIMENSION
2. LIKGILTIG

3. PLANTAGEN
4. RANGORDNA
5. STETOSKOP
6. KONTINENT
7. DEMOKRATI
8. ORIGINELL
9. KONSONANT

ORD OCH INGA VISOR A

A. Lånord från latinet och grekiskan

1. Abboten, tonsur
2. Biskopen, altaret, kapellet
3. martyrer
4. kloster, abbedissa
5. -mässan, kollekt

B. Lånord från tyskan

1. Fogden
2. Borgmästaren
3. ränta
4. Krögare
5. körsnär
6. tull
7. leverera, kunden
8. angelägen, betala, fönstret
9. fejd, makten

ORD OCH INGA VISOR B

A. Militära lånord

1. ammunitionen, gevär, kanoner
2. rekryterna, kasern-
3. armé, trupper, fronten

B. Franska lånord

1. efterrätt

2. hotellvaktmästare
3. förbund
4. omstörtning, stor förändring
5. framsida, yttersida
6. överenskommelse
7. välsmakande, läcker, god
8. tankspridd, förströdd
9. småsak, struntsak, futtighet
10. listig plan, handling i en roman eller teaterpjäs

C. Mera franskt

1. vernissage
2. bagage-
3. etage-
4. massage
5. kortege

INTRESSANTA MÄNNISKOÖDEN* **A*

A. Synonymer

1. odds
2. koncern
3. lockout
4. jobb
5. speaker
6. manager
7. outsider
8. trend
9. bojkott
10. trål
11. party
12. container
13. vansch
14. show

B. Till vilken kategori hör orden?

Sport: bandy, fotboll, golf, hockey, match, sport, knockout, manager, offside, speaker, cykel, odds

Musik och nöje: manager, party, hobby discjockey, show, trend, manager

Handel: import, export, container, koncern

Teknik: jeep, vinsch, trål, maskin, lokomotiv, astronaut

Arbete: maskin, strejk, bojkott, jobb, reporter, intervju, stress, intervju

INTRESSANTA MÄNNISKOÖDEN B

”Surt sa Rääfen”

1. emot förändringar = konservativ
2. inte valfri = obligatorisk
3. envishet = ihärdighet
4. ursinniga = rabiata
5. uppfattning om rätt och orätt = moral
6. företräda = representera
7. byggandet av industrier = industrialiseringen
8. gick med på = accepterade
9. gick inte med på = reserverade sig mot
10. oförsonlig = svuren
11. påhitten = påfunden
12. marker = ägor
13. åsikter = ståndpunkter
14. i alla fall = dock
15. bakåtsträvande = reaktionära
16. medgivande = eftergift
17. uppfinningar = innovationer
18. ensam i sitt slag = unik
19. förstöra = ödelägga
20. själsligt = psykiskt
21. kroppsligt = fysiskt
22. ännu = ytterligare
23. mänskligt = humanitärt
24. faran = vådan

MED VÄNDANDE POST A

A. Synonymer

1. dela ut = distribuera
2. olaglig = illegal
3. tvingas = förmås
4. hund = byracka
5. anta = ponera
6. rånare = stråtrövare
7. jämföra = likställa
8. oberoende = oavhängig(t)
9. förbindelse = kommunikation
10. egendomligt = besynnerligt

B. Ett ord ska bort

1. förbistring
2. opponera
3. osympatisk
4. diffus
5. otymplig

C. Förklara orden

Exempel:

förbistring = svårighet att meddela sig med varandra

opponera = säga emot

osympatisk = otrevlig

diffus = oklar, otydlig

otymplig = klumpig

MED VÄNDANDE POST B

A. En exceptionellt vanlig övning

offentliga = allmän

exceptionella = sällsynta, ovanliga

unikt = särskilt, ensamt i sitt slag

avyttrats = sålts

anonym = okänd, inte namngiven

B. Så vi bär oss åt

En person som är ...

1. spontan är impulsiv och omedelbar
2. betänksam är fundersam och försiktig
3. ihärdig är uthållig och envis
4. sluten är inbunden och fåordig

5. renhårig är ärlig och uppriktig
6. knusslig är gnidig och snål
7. vetgirig är intresserad och nyfiken
8. korrumperad är mutad och köpt

BLANKA PAPPER MELLAN TVÅ PÄRMAR **A**

A. Svåra ord

Rätt rad: 8, 5, 9, 4, 11, 10, 3, 12, 2, 7, 1, 6

B. Orden på rätt ställe

tillbringat

publicerade

regimen

svartlistade

gick under jorden

arrestera

solidariskt

trakasseras

kulen

transporterades

åtsilliga

asyl

BLANKA PAPPER MELLAN TVÅ PÄRMAR **B**

Mycket klurigt

1. K O M F O R T

2. B R I S E R A

3. O D Y G D I G

4. S K E N B A R

5. R U T I N E R

6. G N O L A D E

7. E S K A P A D

8. E K I P A G E

9. T A V E R N A

10. S P O N T A N

1. ERTAPPAT
2. TERMINAL
3. ENERGISK
4. DONERADE
5. MONTERAT
6. ETCETERA
7. RABALDER

UR FOTOGRAFENS ÖGA A

A. Var hör orden hemma?

Fotoateljén	Sjukhuset	Restaurangen	Målarateljén
stativ	fraktur	flambera	palett
objektiv	skalpell	reservera	akvarell
bländare	epidemi	kuvert	staffli
fixativ (lins)	steril (kirurg)	supé	terpentin
sökare	diagnos	assiätt	kroki
zoom	antiseptisk	meny	vernissage
kopia	rond	krustad	stilleben

B. Var eller vart?

1. Var	8. Var
2. Vart	9. Var
3. Vart	10. var
4. Vart	11. vart
5. Var	12. var
6. Var	13. Vart
7. Vart	14. Var

UR FOTOGRAFENS ÖGA B

A. Prata klarspråk

1. Det verkar som om elevernas kunskaper i svenska blivit mycket bättre.
2. Fusket kommer att minska i och med att de nya rutinerna införts.
3. Samtidigt som taket lagas kommer femtio fönster att bytas ut.
4. Slutsatsen blir att vi inte bryr oss om att utöka.

5. Det kommer att bli hårdare regler för bandsågen eftersom det hänt en del med den.

B. Gammalt som gatan

1. möjligt
2. sur
3. murket
4. vissna
5. härsket
6. ruttna

ÄR GREKISKA GUDAR SOM MÄNNISKOR **A**

A. Synonymer

1. karriär = framgång
2. avsevärt = betydligt
3. planera = arrangera
4. i princip = i regel
5. uppsikt = förmyndarskap
6. legitim = laglig
7. separera = skilja sig

B. Vilken mening är den rätta?

1. Ett *orakel* säger sig kunna sia om framtiden.
2. *Pilgrimen* vandrade till den heliga platsen.
3. En *profetia* handlar om framtiden.
4. Ett *sigill* är ett avtryck av en stämpel.
5. Stämningen var lättsam och *uppsluppen*.
6. I slottet fanns praktfulla *gemak*.
7. På scenen stod en *pulpet* för talare.
8. En *barbar* är en riktig vilde.
9. *Skalden* läste en av sina dikter.
10. Varje söndag följde de samma *ritual*.
11. En *författning* är en lag.
12. Sången var *unison* och sjöngs inte i stämmor.
13. De planerar en *komplott* mot kungen.
14. Hon klarade uppgiften med *bravur*.

ÄR GREKISKA GUDAR SOM MÄNNISKOR

B

A. Vilka ord hör ihop?

1. inta = erövra
2. väldigt = mäkta
3. impuls = inspiration
4. böcker = litteratur
5. lyrik = poesi
6. rollspel = dramatik
7. överväldigad = imponerad
8. taktik = politik
9. härma = kopiera
10. livsåskådning = filosofi
11. stor mängd = uppsjö
12. studera mera = fördjupa sig i
13. byggnadskonst = arkitektur
14. bildning = kultur
15. bedriva = ägna sig åt

B. Hur kan människor vara?

Rik	Fattig	Feg	Modig
förmögen	påver	harig	djärv
besutten	arm	rädd	dristig
Dum	Listig	Arbetsam	Lat
osmart	slug	driftig	lättjefull
korkad	förslagen	energisk	loj

SÅPBUBBLOR OCH LÖDDER

A

Svenska ortnamn

-boda: Emmaboda (Kalmar län), Pålsboda (Örebro län), Eringsboda (Blekinge län), Töreboda (Västra Götalands län)

-hult: Misterhult (Kalmar län), Katthult (Kalmar län), Lammhult (Kronobergs län), Fagerhult (Kalmar län)

-vaara: Svappavaara (Norrbottens län), Malmivaara (Norrbottens län), Nilivaara (Norrbottens län) Jellivaara/Gällivare (Norrbottens län)

-sta: Avesta (Dalarnas län), Bålsta (Uppsala län), Gnesta (Södermanlands län), Märsta (Stockholms län), Svängsta (Blekinge län)

-by: Aneby (Jönköpings län), Rinkeby (Stockholms län), Torsby (Värmlands län), Gamleby (Kalmar län), Tärnaby (Västernorrlands län)

-borg: Helsingborg (Skåne län), Vänersborg (Västra Götalands län), Sölvesborg (Blekinge län). Karlsborg (Norrbottens län)

-ryd: Markaryd (Kronobergs län), Skillingaryd (Jönköpings län), Åryd (Blekinge län), Tingsryd (Kronobergs län), Fliseryd (Kalmar län)

SÅPBUBBLOR OCH LÖDDER **B**

Tjugo uttryck söker sin förklaring

Rätt rad: 17, 6, 13, 12, 14, 15, 8, 18, 7, 3, 20, 19, 10, 5, 16, 1, 4, 11, 2, 9

SPELET KAN BÖRJA **A**

På teatern

1. Scenen
2. applåderna
3. fiasko
4. replik, sufflören
5. dekor
6. tragedi, komedi
7. premiären, generalrepetition
8. loger
9. manuskriptet, improviserar
10. rekvisita
11. foajén
12. garderobiären
13. Kulissen

SPELET KAN BÖRJA **B**

A. På operan

Rätt rad:

2	3	9
6	4	5
7	8	1

B. Homonymer

1. vass	6. sträng
2. mätt	7. kall
3. bad	8. damm
4. drag	9. lag
5. mask	10. stack

VÄRLDAR AV LJUS OCH MÖRKER

A

Hitta ersättningsord

1. begränsas = hindras, hållas tillbaka, hämmas
2. fascinerat = intresserat, fängslat, tjusat
3. benämner = kallar, betecknar
4. pionjäreerna = banbrytarna, föregångarna
5. skildrar = berättar, beskriver
6. decennierna = årtionden, tioårsperioder
7. inledde = påbörjade, startade
8. verk = produkter, skapelser, berättelser, böcker
9. enastående = makalös, fantastisk, ojämförlig
10. utmärkande = betecknande, typiskt
11. skildringarna = berättelserna, beskrivningarna
12. refuseringar = avvisningar, nekanden
13. frustrerad = besviken, irriterad
14. undsättning = hjälp, räddning, bistånd

VÄRLDAR AV LJUS OCH MÖRKER

B

Förenkla

I slutet av 1800-talet *börjar* H. G. Wells skriva science fiction. Han *presenterar* en mängd nya idéer som kommer att *påverka* många *framtida* författare. Mest känd är nog ”Tidsmaskinen”, där en *uppfinnare åker* framåt i tiden och får *se* ett samhälle där den mänskliga arten delats i två.

Wells bok ”Värlidarnas Krig” är en av de första böcker där utomjordingar *angriper* vår planet. 1938 sändes boken i en dramatiserad *tolkning* på radio. Det skapade *kaos* eftersom minst 1 000 000 lyssnare trodde att det *handlade om* ett *riktigt* anfall.